

Voorwoord bij de uitgave van 2004

Er is bijna een decennium verstreken sinds de eerste druk van dit boek verscheen. Zoals ik in het oorspronkelijke voorwoord vermeldde, kreeg ik tijdens mijn rechtenstudie de kans om dit boek te schrijven, wat het gevolg was van mijn verkiezing tot de eerste Afrikaans-Amerikaanse hoofdredacteur van de *Harvard Law Review*. Door de bescheiden publiciteit die dit genereerde, kreeg ik een voorschot van een uitgever en ging aan de slag in de veronderstelling dat het verhaal van mijn familie en mijn inspanningen om dat verhaal te begrijpen een licht konden werpen op de kloof tussen de rassen die zo kenmerkend voor Amerika is, maar ook op de veranderlijkheid van identiteit – de tijdsprongen, de botsing van culturen – die ons moderne leven karakteriseert.

Zoals zovelen die hun eerste boek schrijven, voelde ik een mengeling van hoop en wanhoop op het moment van publicatie – hoop dat het boek het beter zou doen dan ik in mijn jeugdige overmoed durfde te dromen, wanhoop dat ik er niet in geslaagd was iets te zeggen wat de moeite van het zeggen waard was. De werkelijkheid bleek er ergens tussenin te zitten. De recensies waren licht positief. Er kwamen wat mensen af op de voordrachten die mijn uitgever had georganiseerd. De verkoop was matig. Na een paar maanden ging ik weer over tot de orde van de dag vanuit de overtuiging dat mijn carrière als schrijver voorbij was, maar blij dat ik mijn waardigheid daarbij niet was kwijtgeraakt.

In de tien jaar die volgden had ik weinig tijd om erover na te denken. Ik zette een project op om mensen op te roepen zich als kiezer te laten registreren voor de verkiezingen van 1992, begon een burgerrechtenpraktijk en doceerde staatsrecht aan de universiteit van Chicago. Mijn vrouw en ik kochten een huis, werden gezegend met twee verrukkelijke, gezonde en ondeugende dochters en deden ons best alle rekeningen op tijd te betalen. Toen er in 1996 een zetel in de Senaat van Illinois

vrijkwam, haalden enkele vrienden me over om me verkiesbaar te stellen en ik won de zetel. Ik was gewaarschuwd dat de politiek op dat niveau de glamour ontbeert van de landelijke politiek in Washington; er wordt voornamelijk buiten de publiciteit gewerkt en het gaat vooral om onderwerpen die voor sommigen heel belangrijk zijn, maar waar de gewone man of vrouw nauwelijks iets mee te maken krijgt (de regulering van woonwagens bijvoorbeeld, of de belastingtechnische gevolgen van afschrijvingen op landbouwwerktuigen). Toch vond ik het bevredigend werk, vooral omdat op dit niveau binnen een afgebakend tijds kader concrete resultaten mogelijk zijn – een verruiming van de ziektekostenverzekering voor kinderen of een hervorming van wetten die de doodstraf voor onschuldige mensen mogelijk maakten. Daarnaast zag ik in het parlamentsgebouw van deze grote, industriële staat het alledaagse gezicht van een voortdurend in debat verwickeld land: moeders uit arme wijken, maïsboeren, buitenlandse dagloners en investeringsbankiers uit de voorsteden – allemaal willen ze gehoord worden, allemaal staan ze klaar met hun verhaal.

Een paar maanden geleden won ik de Democratische nominatie voor de zetel van Illinois in de Senaat in Washington. Het was een zware verkiezingscampagne tegen een groot aantal goed gefinancierde, bedreven en prominente kandidaten; als zwarte man met een vreemde naam en zonder persoonlijk fortuin of organisatie werd ik als outsider beschouwd. Toen ik toch de Democratische voorverkiezingen won, met overwinningen in zowel de witte als de zwarte wijken en zowel in de voorsteden als in Chicago zelf, leken de reacties op die op mijn verkiezing voor de *Law Review*. De meeste commentatoren toonden zich verrast en gaven uitdrukking aan een oprechte hoop dat mijn overwinning een voorbode was van een bredere verandering in onze raciale politiek. Binnen de zwarte gemeenschap heerste trots over mijn prestatie, een trots die vermengd was met de frustratie dat we vijftig jaar na *Brown v. Board of Education*¹ en veertig jaar na het doorvoeren van de stemrechtwet nog steeds blij moesten zijn met de mogelijkheid (en het is alleen nog een mogelijkheid, want er staat me een zware verkiezingsstrijd te wachten) dat ik de enige Afrikaans-Amerikaan – en pas de derde sinds de Reconstruction – in de Senaat zal zijn. Mijn familie, vrienden en ik waren licht verbijsterd over de aandacht en ons constant bewust van de kloof tussen de felle glans van mediaverslagen en het rommelige, banale werkelijke leven.

Zoals de media-aandacht van tien jaar geleden de belangstelling van mijn uitgever wekte, zo heeft deze nieuwe ronde van krantenberichten tot een nieuwe uitgave van het boek geleid. Voor het eerst sinds jaren heb ik een exemplaar uit de kast gepakt en een paar hoofdstukken gelezen om te kijken hoe mijn opvattingen in de loop der jaren zijn veranderd. Ik moet bekennen dat ik regelmatig ineenkromp bij een verkeerd gekozen woord, een slechte zin, gevoelens die wel heftig, of te vaak worden uitgedrukt. Ik heb bovendien de neiging om een vijftigtal pagina's te schrappen omdat ik steeds meer waarde hecht aan bondigheid. Ik kan echter niet zeggen dat de stem in het boek niet de mijne is – dat ik het verhaal nu heel anders zou vertellen dan ik tien jaar geleden deed, ook al zijn bepaalde passages politiek onhandig en koren op de molen van moraalridders en politieke tegenstanders gebleken.

Wat er uiteraard wel, en ingrijpend, is veranderd, is de context waarin het boek nu gelezen zal worden. Toen ik begon te schrijven kwam Silicon Valley op, vestigden de beurzen het ene record na het andere, viel de Berlijnse Muur, kwam Mandela vrij en werd hij president en werden in Oslo vredesakkoorden getekend. In eigen land woedden onze culturele debatten – over wapens en abortus en rapteksten – misschien wel juist zo fel omdat de 'derde weg' van Bill Clinton – een teruggeschroefde welvaartsstaat zonder grootse ambities, maar ook zonder scherpe randjes – een brede, onderliggende consensus aan het licht leek te brengen over alledaagse kwesties, een consensus waar zelfs George W. Bush in zijn eerste campagne met zijn 'mededogend conservatisme' aan refereerde. Internationaal kondigden schrijvers het einde van de geschiedenis aan, de dominantie van de vrije markt en de liberale democratie, de vervanging van oude haat en oorlogen tussen landen door virtuele gemeenschappen en strijd om het markt-aandeel.

En toen kwam 11 september 2001 en de wereld versplinterde.

Mijn capaciteit als schrijver schiet tekort om die dag en de dagen die volgden te beschrijven – de vliegtuigen die als schimmen door staal en glas gingen, de torens die in slow motion instortten, de met as overdekte mensen op straat, de pijn en de angst. Ik pretendeer ook niet iets te begrijpen van het starre nihilisme dat de terroristen die dag dreef en dat hun broeders nog steeds drijft. Mijn vermogen tot empathie, mijn mogelijkheid in het hart van een ander te kijken, kan de lege blikken

niet doorgronden van diegenen die met een abstracte en serene tevredenheid onschuldige mensen vermoorden.

Wat ik wel weet, is dat de geschiedenis die dag hard terugsloeg; dat, zoals Faulkner schreef, het verleden nooit dood en begraven is – het verleden is niet eens voorbij. Deze collectieve geschiedenis, dit verleden, raakt mijn eigen verleden direct. Niet alleen omdat de bommen van Al Qaida met een griezelige precisie enkele belangrijke plekken in mijn leven hebben geraakt – de gebouwen en wegen en gezichten van Nairobi, Bali, Manhattan; niet alleen omdat sinds de aanslagen van 11 september mijn naam een dankbaar doelwit is voor spottende websites van overijverige Republikeinen. Maar vooral vanwege de onderliggendestrijd tussen werelden van overvloed en werelden van gebrek; tussen het moderne en het oude; tussen mensen die onze rijke, botsende, vermoeiende verscheidenheid omarmen en tegelijkertijd hechten aan gemeenschappelijke waarden die ons verbinden, en mensen die, onder welke vlag of slogan of heilige tekst dan ook, een zekerheid of simplificatie zoeken die wreedheid rechtvaardigt tegen mensen die anders zijn. Die onderliggende strijd speelt op miniatuurschaal mee in dit boek.

Ik ken, ik zag de wanhoop en wanorde van de machtelozen: hoe die de levens van de straatkinderen in Jakarta en Nairobi ontregelen en dat op vergelijkbare manier bij de kinderen van de South Side van Chicago doen, hoe smal het pad voor hen is tussen vernedering en ongeremde woede, hoe makkelijk ze in geweld en wanhoop vervallen. Ik weet dat de reactie van de machthebbers op deze wanorde – afwisselend een matte zelfgenoegzaamheid en, als de wanorde buiten de voorgeschreven oevers treedt, een constante en onnadenkende toepassing van geweld, van lange gevangenisstraffen en technologisch geavanceerde wapens – niet tegen de taak is opgewassen. Ik weet dat we door verharding van standpunten en het omarmen van fundamentalisme en stam verloren zullen zijn.

En dus is wat een reflectieve, intieme oefening van mijn kant was om deze strijd te begrijpen en mijn plaats daarin te vinden, samengekomen met een breder publiek debat, een debat waar ik uit hoofde van mijn functie aan deelneem, een debat dat onze levens en die van onze kinderen nog vele jaren zal vormen.

De beleidsmatige implicaties van dit alles vormen stof voor een ander boek. In plaats daarvan zou ik met een persoonlijke noot willen

eindigen. De meeste mensen die in dit boek voorkomen, maken nog altijd deel uit van mijn leven, hoewel in uiteenlopende mate – het gevolg van werk, kinderen, geografie en wendingen van het lot.

De uitzondering is mijn moeder, die ons een paar maanden na publicatie van dit boek in een genadeloos tempo door kanker is ontnomen.

De tien jaar voor haar dood had ze gedaan wat ze het liefste deed. Ze reisde de wereld rond en werkte in afgelegen dorpen in Azië en Afrika, ze hielp vrouwen bij het kopen van een naaimachine of een melkkoe of zorgde voor een opleiding waarmee ze voet aan de grond konden krijgen in de wereldeconomie. Ze maakte hoog en laag vrienden, wandelde veel en ver, keek naar de maan en struinde de markten van Delhi of Marrakech af op zoek naar leuke dingen, een sjaal of stenen beeldje dat haar aan het lachen maakte of het oog streelde. Ze schreef verslagen, las romans, viel haar kinderen lastig en droomde van kleinkinderen.

We zagen elkaar vaak, onze band bleef hecht. Toen ik dit boek schreef, las zij de eerste versie en corrigeerde de verhalen die ik verkeerd had begrepen, ze vermeed zorgvuldig elk commentaar op wat ik over haar schreef, maar stond altijd klaar om de minder flatteuze aspecten van mijn vaders karakter te verklaren of te verdedigen. Ze droeg haar ziekte met waardigheid en humor en ze hielp mijn zus en mij door te gaan met onze levens, terwijl wij nog in de fase van ontkenning zaten en onze harten beklemd waren.

Soms denk ik dat als ik geweten had dat ze haar ziekte niet zou overleven, ik een ander boek had geschreven – minder een meditatie over de afwezige ouder, meer een lofzang op degene die de enige constante in mijn leven was. Ik zie haar dagelijks terug in mijn dochters, haar vreugde, haar vermogen zich te verwonderen. Ik zal niet proberen te omschrijven hoezeer ik nog altijd rouw om haar dood. Voor mij was ze de liefste, grootmoedigste geest die ik ooit heb gekend en alles wat goed is aan mij, heb ik aan haar te danken.

Inleiding

Oorspronkelijk had ik een heel ander boek voor ogen. De mogelijkheid om een boek te schrijven kwam toen ik nog rechten studeerde, nadat ik gekozen was tot de eerste zwarte hoofdredacteur van de *Harvard Law Review*, een juridisch blad dat buiten het vakgebied vrijwel onbekend is. De verkiezing leidde tot veel publiciteit, waaronder enkele krantenartikelen waarin niet zozeer op mijn bescheiden prestaties werd ingegaan, als wel op de bijzondere plaats van de rechtenfaculteit van Harvard in de Amerikaanse mythologie en op Amerika's honger naar optimistische signalen van het raciale front – een sprankje hoop dat er toch enige vooruitgang was geboekt. Ik werd door een paar uitgevers gebeld en, in de veronderstelling dat ik iets oorspronkelijks te zeggen had over de huidige stand van rassenrelaties, zegde ik toe om na mijn afstuderen een jaar vrij te nemen om mijn gedachten op papier te zetten.

In mijn laatste studiejaar begon ik met een angstaanjagend vertrouwen in mijn hoofd uit te tekenen hoe ik het zou gaan aanpakken. Er zouden hoofdstukken komen over de beperkingen van burgerrechtenprocessen bij het streven naar raciale gelijkheid, reflecties over de betekenis van de gemeenschap en over het herstel van het gemeenschapsleven door het organiseren van de basis, bespiegelingen over positieve discriminatie en afrocentrisme – de lijst van onderwerpen besloeg al gauw een hele bladzijde. Ik wilde ook nog persoonlijke anekdotes opnemen en de bronnen van bepaalde steeds weerkerende emoties analyseren. Maar alles bij elkaar was het vooral een intellectuele reis die ik voor ogen had, compleet met kaarten en rustplaatsen en een strikt vastgelegde route: het eerste deel moest in maart af zijn, het tweede wilde ik in augustus inleveren...

Maar toen ik me echt aan het schrijven zette, ontdekte ik dat mijn gedachten een heel andere kant op gingen. Mijn eerste verlangens

kwamen me weer voor de geest. Ik hoorde verre stemmen opkomen en weer wegebben en weer opkomen. Ik herinnerde me de verhalen die mijn moeder en haar ouders me als kind vertelden, de verhalen van een familie die zichzelf wil verklaren. Ik herinnerde me mijn eerste jaar als maatschappelijk opbouwwerker in Chicago en mijn onbeholpen stappen op weg naar volwassenheid. Ik luisterde naar mijn grootmoeder, die onder een mangoboorn het haar van mijn zus vlocht en vertelde over de vader die ik nooit echt had gekend.

Vergeleken met die vloedgolf aan herinneringen leken al mijn goed geordende theorieën onecht en voorbarig. Maar ik verzette me krachtig tegen het idee om mijn verleden in een boek op te dissen, iets waardoor ik me blootgesteld zou voelen en misschien zelfs beschaamd. Niet omdat mijn verleden nu zo pijnlijk of verdorven is, maar omdat het naar die aspecten van mij verwijst die zich onttrekken aan bewuste keuzen en die – aan de oppervlakte tenminste – in tegenspraak zijn met de wereld waar ik nu in leef. Ik ben nu immers drieëndertig en ben als advocaat actief in het sociale en politieke leven van Chicago, een stad die gewend is aan zijn raciale wonden en zich beroemt op een zeker gebrek aan sentimentaliteit. Ik heb cynisme weten te vermijden, maar zie mezelf niettemin graag als een man van de wereld, iemand die niet te veel verwacht.

Maar wat me het meeste opvalt als ik aan het verhaal van mijn familie denk, is een doorlopende streng van onschuld, een onschuld die nu onvoorstelbaar lijkt, zelfs voor kinderen. Het neefje van mijn vrouw is zes jaar oud en is die onschuld al kwijt: een paar weken geleden vertelde hij zijn ouders dat sommige klasgenootjes niet met hem wilden spelen vanwege zijn donkere huid. Natuurlijk hebben zijn ouders, geboren en getogen in Chicago en Gary, hun eigen onschuld al lang geleden verloren, en hoewel ze niet verbitterd zijn – beiden zijn even sterk en trots en vindingrijk als welke ouder dan ook – is de pijn hoorbaar in hun stem als ze zich afvragen of het verstandig is geweest om de stad uit te gaan naar een vrijwel geheel witte buitenwijk, een verhuizing die bedoeld was om hun zoon te beschermen tegen het gevaar in een bendeoorlog verzeild te raken en de zekerheid op een school met te weinig middelen terecht te komen.

Ze weten te veel, we hebben allemaal te veel gezien, om de korte vereniging van mijn ouders – een zwarte man en een witte vrouw, een Afrikaan en een Amerikaanse – zomaar te aanvaarden. Als gevolg

daarvan vinden sommige mensen het moeilijk om mij zomaar te aanvaarden. Als mensen die me niet goed kennen, zwart of wit, mijn achtergrond ontdekken (en het is meestal een ontdekking, want sinds mijn twaalfde of dertiende noemde ik niet langer het ras van mijn moeder omdat ik begon te vermoeden dat ik daarmee onbewust in het gevlij van witte mensen probeerde te komen), zie ik het korte moment van omschakeling, de blik die zoekt naar tekens. Ze weten niet langer wie ik ben. In hun gedachten zoeken ze naar mijn mening, naar mijn verwarde hart – het gemengde bloed, de gespleten ziel, het spookachtige beeld van de tragische mulat ingeklemd tussen twee werelden. En als ik zou uitleggen dat het niet mijn tragedie is, of niet die van mij alleen, dat het die van jullie is, zonen en dochters van Plymouth Rock en Ellis Island, van jullie, kinderen van Afrika, de tragedie van zowel het zesjarige neefje van mijn vrouw als zijn witte klasgenootjes, zodat jullie niet hoeven te raden naar wat mij beroert, het is elke avond op het journaal te zien en als we dat maar zouden begrijpen, zou de tragische cyclus doorbroken worden... tja, nu klink ik waarschijnlijk ongeneeslijk naïef, verslaafd aan ijdele hoop, net als de communisten die met hun krantjes in de universiteitssteden leuren. Of erger nog, ik klink alsof ik me voor mezelf probeer te verbergen.

Ik neem niemand zijn verdenkingen kwalijk. Ik heb al lang geleden geleerd mijn jeugd en de verhalen die daarvoor bepalend waren te wantrouwen. Pas vele jaren later, nadat ik bij mijn vaders graf had gezeten en door de rode Afrikaanse aarde tegen hem had gesproken, kon ik terugkeren en die oude verhalen voor mezelf overdenken. Of beter gezegd, pas toen begreep ik dat ik een groot deel van mijn leven bezig was geweest die verhalen te herschrijven, er gaten in op te vullen, ongewenste details een plaats te geven, individuele keuzen te projecteren op de blinde weg van de geschiedenis, allemaal in de hoop om een granieten rots van waarheid bloot te leggen waarop mijn ongeboren kinderen zouden kunnen staan.

Op een gegeven moment zijn deze pagina's daarom, ondanks een koppig verlangen om mezelf te beschermen tegen kritische blikken, ondanks de periodieke impuls om het hele project op te geven, het verslag geworden van een persoonlijke, innerlijke reis – de zoektocht van een jongen naar zijn vader en een bruikbare zingeving aan zijn leven als zwarte Amerikaan. Het resultaat is autobiografisch, al heb ik die term in de afgelopen drie jaar als iemand me naar het boek vroeg nooit

in de mond genomen. Een autobiografie veronderstelt wapenfeiten die vragen om vastgelegd te worden, gesprekken met beroemde mensen, een centrale rol in belangrijke gebeurtenissen. Dat alles ontbreekt in dit boek. Een autobiografie impliceert ook minimaal een overzicht, een afsluiting van een leven, iets dat natuurlijk niet bij mijn leeftijd past, bij iemand die nog volop bezig is zijn weg te zoeken. Ik kan zelfs niet beweren dat mijn ervaring op de een of andere manier karakteristiek is voor de zwarte Amerikaanse geschiedenis ('Tenslotte kom je niet uit een achterstandsmilieu,' zo hielp een uitgever uit Manhattan me fijntjes herinneren); dit boek gaat daarom deels ook over het leren accepteren van die specifieke waarheid – dat ik mijn zwarte broeders en zusters kan omarmen, of ze nu in dit land of in Afrika wonen, en een gemeenschappelijk lot zie, zonder te pretenderen over het hele spectrum van onze strijd te spreken.

Ten slotte zijn er nog de gevaren die inherent aan alle autobiografieën zijn: de verleiding om gebeurtenissen zo te kleuren dat de auteur er beter van af komt, de neiging het belang van de eigen ervaringen voor anderen te overschatten, en selectieve gaten in het geheugen. Dergelijke gevaren worden nog vergroot als de schrijver de wijsheid van de leeftijd mist; de afstand die iemand van bepaalde ijdelheden geneest. Ik beweer niet dat ik al deze valkuilen heb weten te omzeilen. Dit boek is grotendeels gebaseerd op dagboeken die ik bijhield en de orale geschiedenis van mijn familie. Toch zijn de dialogen noodzakelijkerwijs slechts een benadering van wat er in werkelijkheid werd gezegd of van wat mij is verteld. De noodzaak tot compactheid heeft ertoe geleid dat sommige figuren in het boek een samenstelling van enkele mensen zijn en dat sommige gebeurtenissen niet precies in chronologische volgorde worden verteld. Met uitzondering van mijn familie en enkele openbare figuren zijn de namen van de meeste mensen uit privacy-overwegingen veranderd.

Welk etiket dit boek ook draagt – autobiografie, memoires, familie-kroniek of iets anders –, ik heb vooral geprobeerd eerlijk verslag te doen van een bepaald deel van mijn leven. Als ik afdwaalde, kon ik rekenen op mijn agente, Jane Dystel, vanwege haar vertrouwen en vasthoudendheid; op mijn redacteur, Henry Ferris, die waar nodig vriendelijk maar beslist ingreep; op Ruth Fecych en de medewerkers van Times Books, die enthousiast bleven en het manuscript door de opeenvolgende fases hielpen; op mijn vrienden, vooral Robert Fisher, voor

het lezen; en op mijn fantastische vrouw Michelle, voor haar scherpzinnigheid, humor, eerlijkheid en haar onnavolgbare vermogen het beste in me te stimuleren.

Maar mijn grootste dank gaat uit naar naar mijn familie – mijn moeder, mijn grootouders, mijn broers en zussen aan beide zijden van de oceaan – en aan hen draag ik dit boek dan ook op. Zonder hun voortdurende liefde en steun, zonder hun bereidheid om mij hun liedje te laten zingen zonder te vallen over een enkele valse noot, had ik het boek nooit kunnen voltooien. Ik hoop dat de liefde en het respect die ik voor hen voel op elke pagina voelbaar zijn.